معرفی ابزار پرداخت برای خدمات اکوسیستم (PES) برای حفظ و احیای اکوسیستم‌های تالابی

مرتضی تهامی پور زرندی
استادیار و عضو هیات علمی، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
m_tahami@sbu.ac.ir

چکیده

محدودیت منابع زیست محیطی و کاهش کیفیت آنها در اثر گسترش فعالیتهای تولیدی، مشکلات زیادی را برای جامعه امروز و نسل آینده بوجود می‌آورد. لذا ضرورت دارد تا به منظور منطقی نمودن استفاده از این منابع، از ابزارهای مختلف از جمله ابزارهای اقتصادی استفاده شود. از این‌رو، در حال حاضر در کشورهای مختلف جهان، کاربرد ابزارهای اقتصادی به عنوان مکمل سیاستهای حفاظت محیط زیست به شکل مولفه کلیدی و موثر مورد توجه قرار گرفته است. یکی از ابزارهای مناسب مبتنی بر بازار در این زمینه رویکرد پرداخت برای خدمات اکوسیستم(PES)[1]می باشد. پرداخت برای خدمات اکوسیستم عبارت است از پرداخت به اقداماتی که سطح خدمات مطلوب اکوسیستم را بالا می برد. در واقع، اصطلاحی تخصصی است که برای توصیف طیفی از طرحهای نوآورانه به کار می رود که درآن سرمایه گذاران و یا استفاده کنندگان از خدمات طبیعی مانند خدمات اکوسیتم ها، به ارائه دهندگان این خدمات پرداخت هایی انجام داده و از آنها حمایت مالی به عمل می آورند. این ابزار ضمن تبیین موقعیت ذینفعان و تعیین چارچوب همکاری و تقسیم وظایف بین آنها، با ایجاد ساختارهایی همچون بازار و نهاد تامین مالی، در قالب یک برنامه بلندمدت، ضامن پایداری و حفاظت از اکوسیستم های طبیعی خواهد بود. در این مطالعه، به تشریح ابعاد، چارچوب و نحوه پیاده سازی و الزامات تحقق پذیری و پایداری رویکرد PES پرداخته می شود و با استناد به تجربیات داخلی و خارجی، زمینه های کاربرد موثر این ابزار در کشور در راستای نظام مند نمودن نقش ذینفعان در حکمرانی صحیح اکوسیستم‌ها معرفی می گردد. اطلاعات فراهم شده در مطالعه حاضر می تواند راهنمایی برای کاربرد این ابزار در جهت حفظ و احیای اکوسیستم های طبیعی از جمله تالاب های کشور باشد.

طبقه بندی JEL: Q57، E42.

واژگان کلیدی: اکوسیستم های طبیعی، ذینفعان، پرداخت برای خدمات اکوسیستم، ایران.

۱- مقدمه

امروزه محیط زیست به یکی از مولفه‌های اساسی در سیاستهای جهانی مبدل شده است. بر این اساس، در حال حاضر سازگاری با محیط زیست پیش‌نیاز هر نوع فعالیت اقتصادی قلمداد می شود. آلودگیهای زیست‌محیطی یکی از بزرگترین چالشهای فراروی انسان در قرن بیست و یکم را تشکیل می‌دهد. اگرچه کشورهای توسعه یافته با استفاده از سرمایه‌گذاری و فن‌آوریهای نوین در زمینه کنترل آلودگیهای زیست‌محیطی به پیشرفتهای زیادی دست یافته‌اند اما کشورهای در حال توسعه هنوز با چالشهای عمده‌ای در این زمینه مواجه هستند. ناکارآمدی اقتصادی در کشورهای در حال توسعه، رشد جمعیت، تشدید فقر و بهره‌برداری ناکارآمد از منابع، تخریب روزافزون محیط زیست را به همراه داشته است. همچنین حرکت در زمینه آزادسازی تجاری و حاکمیت نظام بازار در بسیاری از کشورها و پیچیده‌تر شدن معضلات زیست محیطی باعث شده تا ابزارهای سنتی حفاظت از محیط زیست (قوانین و استانداردها) از کارآیی لازم برخوردار نباشند.

1 Payment for Ecosystem Services